

LA SITUACIÓ DE LA DONA AVUI A XIPRE

Artemis Toumazi

Presidenta del BPW de Xipre i del Women Coop. Bank

Les dones en l'educació i la formació

El Govern de la República de Xipre entén que el creixement de l'educació augmenta el capital humà, i que uns nivells més alts de capital humà i d'educació contribueixen, entre d'altres coses, a millorar l'estatus socioeconòmic. Un estatus socioeconòmic més alt promou nivells alts d'ocupació, el que porta a un nivell de vida millor i a uns ingressos més alts. I més encara: un nivell socioeconòmic i educatiu més alt redueix el prejudici i, per tant, la discriminació.

El Ministeri d'Educació i Cultura garanteix la igualtat d'oportunitats en l'educació per a ambdós gèneres, partint d'una base no discriminatòria, tant a les zones urbanes com a les rurals, i també en tots els àmbits educatius. L'educació és gratuïta i obligatòria fins als 15 anys. La meitat dels escolars de primària i secundària són nenes.

Educació superior

Xipre gaudeix d'una proporció alta de llicenciats universitaris. El 1992, el 27,7% dels xipriotes d'entre 30 i 34 anys van obtenir un títol universitari, mentre que la mitjana a la Unió Europea al 1997 per a les mateixes franges d'edat era només del 22% (Comissió Europea, 1999-2000).

El percentatge de dones que estudien en institucions d'educació superior a l'estranger va augmentar d'un 38,3% fa dues dècades a un 50,5% al 1998. En l'any acadèmic 1999-2000, hi havia més dones (12.398) matriculades en institucions d'educació superior a Xipre i a l'estranger que no pas homes (10.133).

Alguns àmbits d'estudi semblen haver quedat segregats a un gènere determinat. Per exemple, en l'any acadèmic 1999-2000, el 90% dels estudiants matriculats a educació i el 80% dels matriculats a art i humanitats eren dones, mentre que tots els estudiants del programa d'agricultura i el 89% dels estudiants dels programes d'enginyeria, manufactura i construcció eren homes. Pel que fa a l'àmbit de la presa de decisions a la Universitat de Xipre, la proporció de professors titulars va passar de 1/15 el 1996 a 5/17 el 1998.

La Universitat de Xipre, i també les escoles universitàries privades, han dut a terme força investigacions sobre temes relacionats amb la dona. La universitat, per exemple, ofereix cursos o mòduls, com ara: Qüestions d'igualtat i gènere; Història de l'educació de la dona a Xipre; Tres generacions, dos gèneres, un món, entre d'altres. A més, els membres de la facultat participen en la recerca sobre temes de gènere. Finalment, la universitat ha adoptat la declaració de la igualtat d'oportunitats en el marc de la xarxa de la UNICA, i també ha organitzat diversos seminaris, conferències, etc., sobre temes relacionats amb el gènere.

La dona en l'economia

El dret al treball com a dret inalienable de totes les persones

La política governamental per protegir el dret al treball s'aplica en primer lloc mitjançant la política de desenvolupament general, que té com a objectiu mantenir les condicions de plena ocupació i l'ús total de recursos humans, i en segon lloc, mitjançant mesures especials per facilitar la participació en i/o la contractació de grups vulnerables, com ara les dones.

Tots els Plans de desenvolupament nacional adoptats des del 1977 declaren explícitament l'objectiu d'augmentar la participació de la dona en el mercat laboral. Els programes i les

mesures que s'han introduït per tal d'eliminar els obstacles que impedeixen que les dones participin en l'activitat econòmica, a més de mesures legislatives, inclouen, entre d'altres: mesures de formació professional, l'ampliació i la millora de guarderies, la provisió d'instal·lacions sanitàries per a les persones grans i el foment amb incentius econòmics i d'altre tipus per a l'establiment d'indústries a les zones rurals, on la mà d'obra és potencialment femenina. Els esforços per accelerar la participació de la dona en l'activitat econòmica s'han intensificat durant els darrers anys, ja que Xipre està vivint condicions de plena ocupació (l'atur és d'un 3%), amb crisis importants en certs sectors.

El Pla de desenvolupament estratègic actual, que cobreix el període 1999-2003, preveu mesures polítiques específiques per a la promoció de la igualtat de tracte i en general per al foment de l'estatus econòmic de la dona. Es dona un èmfasi particular a:

- La millora i la modernització de les instal·lacions que s'ofereixen als pares treballadors per tal de conciliar la vida laboral amb la familiar. Les prioritats són: l'expansió i la millora de les guarderies (mitjançant un programa de subsidis atorgat pel Govern a les ONG que ofereixen aquests serveis); la facilitació de prestacions especials als treballadors que tenen els pares ja grans vivint a casa per tal de garantir la seva carrera professional, i la promoció de la jornada partida i d'altres formes flexibles de treball.
- El foment de la dona perquè participi des del principi en els programes de formació continuada i entri en nous àmbits d'ocupació.

Millora del marc legal de la qualitat mitjançant la transposició legislativa del cabal comunitari i la seva aplicació efectiva.

A més de les mesures polítiques esmentades més amunt, el document titulat "Avaluació conjunta de les prioritats de l'ocupació a Xipre", redactat el 2001 juntament amb la Comissió Europea amb el propòsit de preparar Xipre per participar en l'Estratègia de la Unió Europea, recull entre les seves prioritats: augmentar l'ocupació i reduir l'atur per a les dones, a més de la reducció de les diferències de gènere tant pel que fa al salari com a l'accés a càrrecs més alts. En particular, es declara que cal fer tot el possible per accelerar la posada en pràctica de les mesures planejades per a la igualtat de gènere.

És particularment important millorar l'accés de la dona als programes de formació i reciclatge; la posada en pràctica del cabal comunitari en relació amb la igualtat de salaris i la igualtat d'oportunitats; el suport per als models i les pràctiques laborals favorables a la família, i els esforços per augmentar la consciència sobre els temes relatius a la igualtat.

La dona i l'activitat econòmica

La lluita per la independència econòmica de la dona es fa a través de la millora i l'ampliació de les guarderies, la promoció de la igualtat dels salaris i la millora legislativa quant a la protecció de la maternitat, on ara es donen setze setmanes de baixa, i també l'orientació i la formació professionals. Xipre, com a candidat per a l'adhesió a la Unió Europea, ha estat treballant amb diligència durant els darrers anys, fent les adaptacions necessàries de lleis i polítiques per tal de complir plenament els estàndards de la UE pel que fa a aquest tema. Alguns instruments legals molt importants es troben actualment en preparació com a part del procés d'harmonització, com és el cas de la Llei sobre la igualtat de tracte i la igualtat d'oportunitats, que estipularà la creació d'un mecanisme d'aplicació.

El percentatge de dones econòmicament actives¹ ha anat creixent de forma constant. L'índex de participació de la dona en el mercat de treball va passar del 55% el 1989 al 60% el 2001, mentre que la participació dels homes va disminuir del 88% al 82%. El 1976 les dones

¹ Per *dones econòmicament actives* s'entén les dones que tenen una feina remunerada, les xipriotes que treballen a les bases britàniques, i també les dones que estan a l'atur.

constituïen el 30% del total de la mà d'obra de l'illa; el 1989, el 37,2%; el 1992, el 38,7%; el 1997, el 39,4%, i el 2001, el 41%.

La proporció de les dones treballadores en les categories professionals de càrrecs directius, professionals i tècnics va augmentar d'un 36% el 1992 a un 39% el 2000. A més, durant el període 1992-2000, el 36% de la creació de treball neta per a la dona es va produir en els càrrecs esmentats anteriorment.

Les xipriotes treballen sobretot a temps complet. La feina a temps parcial va augmentar lleugerament d'un 5,4% el 1990 a un 8% el 2001 i afecta sobretot les dones, perquè constitueixen dues terceres parts (el 65% el 1990 i 2001) dels treballadors a temps parcial.

Al mateix temps, la seva participació en el sector primari i secundari ha disminuït, mentre que en el sector terciari ha augmentat. Això es deu bàsicament a la distribució d'empreses per sector. El sector primari dóna feina a un 9,8% de la mà d'obra del país; el sector secundari, a un 22,6%, i el sector terciari, a un 67,6%.

El ràpid creixement econòmic a Xipre en els darrers tres anys, on el sector serveis ha esdevingut el motor principal de creixement, ha donat noves oportunitats laborals tant a homes com a dones. Durant el període 1997-1999 es va produir un augment d'ocupació al sector serveis, on el nombre de llocs de treball va créixer en uns 13.300, dels quals gairebé el 40% eren dones.

Taula 1: Ocupació per sectors el 2001

Sector	Total	Homes	Dones
Agricultura	100	64,9	35,1
Indústria	100	78,2	21,8
Serveis	100	51,3	48,7

És important observar també que el nombre de dones empleades amb educació superior no només està augmentant (26% el 1995 i 27% el 1997), sinó que també és més alt que el d'homes (21% el 1995 i 19% el 1997). A més, el 46% de les dones treballadores i el 47% dels homes han completat l'educació secundària, en comparació del 42% per a ambdós sexes el 1995. El fet que una dona treballi o sigui econòmicament activa depèn en gran mesura del seu nivell educatiu. Específicament, el percentatge de dones amb una feina remunerada amb un nivell educatiu de primària o més baix era d'un 26% el 2000, mentre que les dones amb un nivell educatiu de secundària era d'un 46%, i el de dones amb un nivell educatiu superior, un 79%. Els índexs rellevants el 1992 eren el 39%, el 53% i el 64%, respectivament.

Un factor parcialment relacionat amb l'activitat econòmica de la dona és la disminució de la taxa de fecunditat. Com que la societat xipriota ha adoptat l'estil de vida occidental, la taxa de fecunditat total² va caure d'un 2,4 el 1990 a un 2,1 el 1995, i fins a un 1,8 l'any 2000. La baixada de la taxa de fecunditat també està relacionada amb el foment de l'educació, que sovint endarrereix els matrimonis i els fills. Mentre el 1990 les dones es casaven amb 24 anys, aquesta edat va augmentar fins a 26 deus anys després.

² La taxa de fecunditat total és la relació entre el nombre de naixements en un any i el de dones en edat fèrtil.

La dona i l'activitat empresarial

El 1995, unes 58.000 empreses es van inscriure al Registre de Societats, de les quals, aproximadament 7.000 eren de dones. Això vol dir que les dones eren propietàries de gairebé el 12% de les empreses de l'illa. El mateix any, 117.000 dones treballaven activament, en altres paraules, el nombre de dones autònomes o empresàries era d'un 6%.

A Xipre, el percentatge de negocis pertanyents a dones (12%) és baix, en comparació del 37% dels EUA i el 27% de la UE. Per millorar el desenvolupament empresarial entre les dones, el Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme va presentar el març del 2002 el Projecte sobre iniciativa empresarial per a la dona, que subvenciona fins a un 50% els costos que suposa crear una empresa.

Un estudi subvencionat per la NMWR (National Machinery of Women's Rights) sobre l'activitat empresarial de la dona a Xipre indicava que dos de cada tres dones empresàries iniciaven el seu negoci a partir dels 20 anys. El factor principal que s'amaga darrere aquesta decisió és el desig de controlar la pròpia vida i la presa de decisions. A més, quatre de cada deu dones han creat una empresa sense haver tingut una feina prèvia, el que els hagués permès d'anar adquirint experiència i (part de) el capital inicial. Per tant, observem que les dones es dirigeixen cap al desenvolupament d'una activitat empresarial, no obstant això, la seva inexperiència i manca d'estudis pertinents (només el 2% tenen formació en l'àmbit de l'economia, el comerç i l'administració) pot fer que els seus esforços vagin cap a un «tot o res». La situació econòmica d'una de cada tres de les entrevistades va millorar com a resultat de la seva activitat empresarial.

No és sorprenent que el 39% iniciés la seva empresa sense haver tingut una feina prèvia per tal de reunir (una part de) el capital inicial, ja que el 40% no va haver de fer front a obstacles financers al començament del seu negoci i un 50% addicional disposava de les garanties necessàries per a un préstec personal, mentre que la resta va emprar-hi els seus estalvis o disposava de l'ajuda econòmica de la seva família. La pregunta, doncs, hauria de ser: «I què passa amb totes les altres dones que no tenien el capital d'inici adequat o no complien les garanties necessàries per a un préstec?» Senzillament, no van poder invertir en les seves idees d'empresa.

Gairebé totes les empreses de dones (el 99%) són microempreses (en altres paraules, tenen menys de 10 persones empleades), mentre que el 69% de les dones empresàries són autònomes, particularment dones amb un nivell educatiu de primària (85%). Això vol dir que el 31% va generar treball. Dedicant una mitjana de 50 a 60 hores setmanals a la seva empresa, poden classificar-se com a empresàries a temps complet. La forma de negoci més comuna és la d'empresa individual (85%), que permet el control total.

A més, hi ha una forta segmentació en els sectors tradicionalment «femenins»: la indústria del calçat i del vestit, les professions mèdiques i paramèdiques, els quioscs i els supermercats, el comerç dels regals, les perruqueries i les floristeries. A més, el 96% de les empreses de dones només es dediquen a fer negoci a la seva ciutat o comunitat local. Per deixar que les dones entrin als nous àmbits de l'economia fent ús de les darreres tecnologies, el Projecte sobre iniciativa empresarial per a la dona a Xipre fomenta el desenvolupament empresarial en els sectors econòmics que no siguin els típicament «femenins», preferiblement els relacionats amb la tecnologia (p. ex. el comerç electrònic, etc.).

Òbviament, a causa de la responsabilitat dels seus papers múltiples, les dones propietàries de negocis tendeixen a pensar en «petit», és a dir, amb una visió limitada per al creixement. Aquesta mentalitat fa que sovint no es preocupin massa de millorar les seves aptituds ni tampoc les dels empleats. Treballar en aquest ambient no és gaire positiu per al desenvolupament professional dels empleats, per tant, és probable que el personal motivat i més qualificat decideixi no ser contractat en una empresa dirigida per dones amb les característiques esmentades. D'altra banda, contractar personal menys qualificat i motivat té un impacte negatiu en el funcionament de l'empresa i n'alenteix o en dificulta el desenvolupament.

El fet és que tot i que el 64% de les dones empresàries no han assistit mai a seminaris ni a tallers per millorar les seves aptituds, s'adonen de les seves mancances. Per exemple, el 88% no utilitza mai Internet. També coneixen la necessitat de formar-se en màrqueting, vendes, informàtica i finances. A més, la meitat d'elles semblen ser pessimistes i estar poc informades sobre l'entorn de la UE, en el qual estaran competint molt aviat. Amb aquesta finalitat, la Cambra de Comerç està cercant formes de millorar la informació de les dones empresàries sobre com competir dins el marc de la UE.

Cyprus Women Cooperative Bank

En identificar els impediments per accedir als recursos financers com a obstacle principal de la dona per dur a terme una activitat empresarial, 181 (d'un total de 198) membres del BPW Cyprus, juntament amb 169 dones més, van fundar el Women's Cooperative Bank Initiative Cyprus Ltd. (WCB) l'octubre del 2000.

El WCB és el primer banc cooperatiu de tot el món creat per dones. Ofereix serveis bancaris tant a homes com a dones, i al mateix temps té programes de suport especials per a les dones que volen iniciar un negoci o es troben en altres circumstàncies. Actualment el banc només opera a la ciutat de Larnaka i en un futur molt proper obrirà una segona sucursal a la capital, Nicòsia. Hi té tres persones empleades i les operacions es fan totes per ordinador, en connexió amb el banc cooperatiu central de Xipre.

Els set membres de la junta en la primera assemblea general del dia 6 d'octubre del 2000 eren experts en banca, empresaris i acadèmics, i ofereixen els seus serveis de forma gratuïta.. La junta ja ha fet visites a tots els ministres del gabinet i altres organismes professionals, com ara la Cambra de Comerç i Indústria, per tal d'establir-hi vincles i promoure les seves opinions quant als temes relacionats amb la dona. Amb aquesta finalitat, l'entitat treballa estretament amb la National Machinery for Women's Rights, la qual va subvencionar el primer projecte de recerca.

ONG

Un nombre considerable d'ONG contribueixen en la millora de la situació de la dona en la societat, de diverses maneres. Un bon exemple n'és la Federation of Business and Professional Women —la meva organització—, que vol promoure la dona tant en l'àmbit polític com en el dels negocis. Un dels seus èxits més destacats rau en el fet que la Cambra de Comerç i Indústria de Xipre ha atorgat l'estatus d'observador a tres membres, tant a cadascuna de les seves juntes locals com a la central.

La dona en la vida política

La dona al govern

Malgrat el nombre creixent de dones involucrades activament en la política, la dona està molt poc representada al govern. Només hi ha una dona entre els 11 ministres que formen el gabinet, i és la ministra de Salut. La Raonadora del Ciutadà, la presidenta del Tribunal de Comptes, la registradora de Societats, la comissària per a la legislació i la cap de l'administració duanera són dones nomenades pel darrer govern, que va finalitzar el mandat el 28 de febrer del 2002.

La dona en els càrrecs elegits

Eleccions parlamentàries del 2001

L'interès entre les dones de reivindicar un escó al Parlament ha anat creixent de forma constant. A les eleccions del 1991, només hi havia tres candidates; a les del 1996, 56, i a les del 2001, 85. Una part d'aquest augment es deu a les noves formacions de partits i, per tant, a un augment de diputades en general. Malgrat aquest interès, a les eleccions del 1991 només va sortir elegida una dona; a les eleccions del 1996 van sortir-ne tres, i a les del 2001, sis (11 %). Encara no hi ha hagut cap dona que exerceixi el càrrec de presidenta del Parlament.

Taula 2: Representació de la dona a les eleccions parlamentàries

ANY	PERCENTATGE	CANDIDATES	CANDIDATES ELEGIDES
1991	3	1	1,8%
1996	56	3	5,4%
2001	85	6	10,7%

La igualtat entre homes i dones pot assegurar el futur

No hi ha dubte que en el poder econòmic hi ha una diferència entre homes i dones a tot el món. Malgrat els esforços legislatius que s'han dut a terme, les dones encara tenen menys propietats i guanyen menys que els homes. Elles estan més amenaçades per l'atur i formen la majoria de treballadors atípics. La mundialització de l'economia ha fet que el problema encara s'hagi accentuat més, ja que els decisors internacionals són sobretot homes, que estan més exposats a la tecnologia i, per tant, s'hi senten més còmodes. És evident que cal una acció addicional perquè les dones reivindicuin la igualtat en tots els àmbits de la vida.

Estic totalment convençuda que la consolidació de la situació de la dona al mercat de treball millorarà la seva situació en la vida pública i privada. Permetre que la dona prengui iniciatives portarà gradualment a la igualtat d'oportunitats, fet amb el qual es crearà una nova perspectiva dinàmica en el marc socioeconòmic del segle XXI. La participació equilibrada d'homes i dones en la presa de decisions en tots els àmbits és una condició bàsica per fer realitat una democràcia global. El model de la plena democràcia i la justícia social portarà inevitablement a una pau duradora. Per tant, és una necessitat absoluta promoure que la dona ocupi càrrecs importants i de presa de decisions, que són els que configuren el futur del món. Aquesta és l'única manera de garantir l'equilibri de poder, que amb el temps portarà a una vida econòmica, política i social justa i equilibrada per a tothom, i de garantir el futur de totes les generacions que han de venir.